

РОЗМЕЖУВАННЯ СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗА НАПРЯМОМ ДІЯЛЬНОСТІ

DIFFERENTIATION OF SPORTS ORGANIZATIONS BY TYPE OF ACTIVITY

Біляєв О.О., к.ю.н.,
асистент кафедри цивільного права*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Сучасний спорт активно комерціалізується, стає сферою бізнесу, способом заробляння грошей. Відносини в спорті починають переходити в площину приватноправового інтересу, і держава поступово втрачає свій вплив на сферу спортивної діяльності. Відповідно, відбувається зміна і методу правового регулювання на користь приватноправового, а саме диспозитивного.

Аналізується розмежування спортивних організацій за видом їхньої діяльності. Розглядаються основні проблеми, пов'язані з необхідністю виділення таких організацій як самостійного суб'єкта. Визначається можливість по встановленню кола суб'єктів у галузі фізичної культури і спорту за допомогою критерію «мета і спрямованість діяльності», на відміну від використовуваного законом України «Про фізичну культуру і спорт» суб'єктного критерію, заснованого на відмінностях осіб, що входять до складу організації. Мета та спрямованість діяльності має бути розмежована за допомогою розуміння різного змістовного навантаження, що міститься в поняттях «фізична культура» та «спорт». Розуміння Законом України «Про фізичну культуру і спорт» спорту як самостійного явища, відмінного від фізичної культури, дозволяє говорити й про самостійність тих організацій, які обрали для себе мету – досягнення найвищого спортивного результату. Вид діяльності спортивної організації має бути пов'язаний з метою, яку вищезазначена організація обирає під час створення. У залежності від цього критерію спортивні організації (термін використовується як родове поняття) мають бути класифіковані на: спортивні; фізкультурні; фізкультурно-спортивні; організації, що виконують координуючі функції у сфері фізичної культури і спорту. Внесено пропозиції щодо усунення певних колізій шляхом зміни і доповнення Закону України «Про фізичну культуру і спорт» як одного зі спеціальних складників цивільного законодавства України.

Ключові слова: організації, юридичні особи, спорт, суб'єкт, фізична культура, спортивні організації, законодавство.

Modern sport is actively commercialized, becoming a business sphere, a way making money. Relations in sports are beginning to shift into the sphere of private legal interest and the state is gradually losing its influence on the sphere of sports activities. Accordingly, there is a change and method of legal regulation in favor of private law, namely dispositive.

The differentiation of sports organizations by type of activity is analyzed. Possibility is determined on establishment of circle of subjects in area of physical culture and sport by a criterion purpose and orientation activity, unlike in-use the law of Ukraine "On physical culture and sports" subjective criteria based on the distinctive features of persons, entering in the complement of organization. Examines the main problems associated with these organizations as an independent entity. The purpose and focus of the activity should be differentiated by understanding the different content contained in the concepts of "physical culture" and "sport". Understanding the Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports" of sport as independent phenomenon, other than physical culture, allows us to talk about independence of those organizations that have chosen for themselves the goal – achievement the highest sporting result. The type of activity of a sports organization must be related to the purpose that the above organization chooses to create. Depending on this criterion, sports organizations (the term is used as a generic term) should be classified according to sports; physical culture and sports; physical culture education; organizations performing coordinating functions in the field of physical culture and sports. Are given proposals, directed on a removal certain collisions by the way of making changes and additions in the civil legislations of Ukraine.

Key words: organizations, legal entities, sports, subject, physical culture, sport organizations, legislation.

Специфічна діяльність людини у вигляді фізичної активності, що спрямована на зміну її фізичного і розумового стану, термінологічно визначається як «фізична культура і спорт». Використання зазначеного словосполучення відбувається як законодавцем, так і в побуті, іноді навіть без усвідомлення, що його складниками є два різних за своїм змістовним навантаженням поняття. Це, на нашу думку, призводить до ототожнення зовсім різних видів діяльності і, відповідно, до проблем, пов'язаних із правовим регулюванням відносин, що виникають у цій сфері.

Дослідження правової природи такого суб'єкта, як спортивна організація, не дозволяє абстрагуватися від однієї з найбільш дискусійних проблем у цій галузі – співвідношення понять «фізична культура» і «спорт». Легальне визначення Закону України «Про фізичну культуру і спорт» проводить обидва поняття кризь термін «діяльність», вказуючи при цьому на кваліфікуючий критерій відмінності – її кінцеву мету. Звідси випливає, що спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовках шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них, а фізична культура – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Відмінності в кінцевій меті діяльності закріплюються законодавцем зазначенням її напрямів.

При цьому спорт поділяється за суб'єктним критерієм на: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, спорт осіб з інвалідністю тощо, а фізична культура передбачає всього три напрями: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт та фізкультурно-спортивна реабілітація. Використання масового спорту як одного з напрямів фізичної культури, за відсутності його легального визначення, призводить до змішування досліджуваних понять і дає ще більше підґрунтя для дискусій.

Різноманітність досліджуваних напрямів діяльності людини вимагає додаткової організації, створює передумови групам осіб, щоб об'єднуватися для досягнення поставлених ними цілей. Обираючи цілі, пов'язані з областю спорту, часто неможливо обійтися без певних юридичних конструкцій. Так, наприклад, командні види спорту просто немислимі без створення юридичних осіб, що найчастіше іменуються клубами; дитячий та юнацький спортивний рух неможливий без створення спеціалізованих шкіл, училищ, інтернатів та ін.

Українським законодавцем не проводиться розмежувань за видом діяльності, однак визначається коло суб'єктів у сфері фізичної культури і спорту як фізкультурно-спортивних організацій, що призводить до ототожнення цілей різних за спрямованістю юридичних осіб. Такими визнаються, наприклад, професійні спортивні

організації, колективи фізкультури, федерації з видів спорту, олімпійський комітет України.

Метою статті є виділення з кола суб'єктів у сфері фізичної культури і спорту спортивних організацій як самостійних суб'єктів цивільно-правових правовідносин.

Наукове дослідження цієї сфери діяльності юридичних осіб має досить нетривалу історію, хоча при цьому охоплює великий пласт відносин цивільно-правового характеру в спорті. Дослідженню проблематики спортивних організацій у різний час були присвячені роботи таких учених, як С.В. Алексєєв, М.А. Маргуліс, В.Н. Платонов, С.І. Гуськов, В.П. Васькевич, Е.В. Вавилов, М.Ю. Челішев та ін.

Першим українським науковим дослідженням фізкультурно-спортивних організацій як суб'єктів цивільного права є кандидатська дисертація М.А. Тихонової [9], яку вона захистила у 2009 р. У ній розглядалися проблеми, пов'язані з правовим становищем окремої групи спортивних організацій – невідприємницьких фізкультурно-спортивних організацій. Дисертація М.О. Ткалича [10], що захищена у 2010 р., присвячена більш широкому предмету дослідження – спортивним клубам приватного права. Однак у цих двох наукових роботах залишилися недослідженими як деякі суб'єкти у сфері спорту, так і багато проблем, що підлягають цивільно-правовому регулюванню в даній області.

Термін «спортивна організація» включає два складники: «спортивна» і «організація». Останній використовується в декількох значеннях: як діяльність; процес; суб'єкт (юридична особа); інститут (фактично існуюча в суспільстві, але офіційно не зареєстрована структура). У науці цивільного права «організація» розуміється як певне соціальне утворення, тобто система істотних соціальних взаємозв'язків, за допомогою яких люди (або їх групи) об'єднуються для досягнення поставлених ними цілей в єдине структурно і функціонально диференційоване соціальне ціле [6, с. 129–133]. Схоже трактування застосовує і М.Ю. Тихомиров, за думкою якого «організація» – це сукупність людей, груп, об'єднаних для досягнення будь-якої задачі на основі поділу праці, розподілу обов'язків і наявності ієрархічної (управлінської) структури» [8, с. 292]. Однак, як вірно зазначає В.М. Кравчук, не всі організації є юридичними особами, хоча при цьому всі юридичні особи є організаціями [7, с. 5]. На наш погляд, видається безпідставним надання статусу юридичної особи у вигляді громадської організації таким утворенням, як колективи фізичної культури, створювані на підприємствах, в установах, організаціях з метою здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем роботи, що відображено в положеннях ст. 18 Закону України «Про фізичну культуру і спорт». Таким чином, можливість доступу громадян, що не мають мети заняття спортом, до занять фізичною культурою більш ускладнюється, припускаючи проведення будь-яких додаткових дій юридичного характеру, несення додаткових витрат у вигляді членських внесків та ін. Вважаємо, що можливість створення таких колективів у вигляді громадських організацій завжди повинна носити добровільний характер, а не бути обмежена лише цією формою існування. Визначаючи їх як колективи фізичної культури, законодавець, проте, термінологічно використовує назву таких громадських організацій як фізкультурно-спортивних, що, на нашу думку, породжує значну невідповідність цілям при створенні. Мета створення зазначених організацій повинна переслідувати розвиток фізкультурного руху, оздоровлення, встановлення і підтримку взаєморозуміння серед працівників підприємства, установи, організації, спрямоване в кінцевому підсумку на рішення виробничих потреб і завдань. У зв'язку з цим пропонуємо таку редакцію першого речення ч. 1 ст. 18 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»: колективи фізичної культури – організації фіз-

культурної спрямованості, створювані на підприємствах, установах, організаціях з метою фізкультурно-оздоровчої діяльності громадян за місцем їхньої роботи, навчання.

Це дозволило б розмежувати сферу правового регулювання фізкультурних і спортивних організацій, де діяльність останніх охоплюється другим складником терміна – «спортивні». Похідний характер від поняття «спорт» надає можливість визначити його змістовний складник. У літературних джерелах міститься більше двохсот різних понять спорту [2, с. 56]. З проведеної В.Д. Паначевим [4, с. 41–42] класифікації спорт представляється як:

- унікальний соціальний інститут розвитку, поширення та освоєння культури рухової діяльності людини і людства;

- універсальний засіб розвитку рухової здібності людей, гра з великим гуманістичним змістом, заснована на суперечливому синтезі співпраці та суперництва;

- фактор, який сприяє подоланню схильності людської душі до самотності, тому що завдяки участі в змаганнях ця сторона людської природи в деякій мірі видозмінюється і набуває нових якостей і т.д.

«Спорт – це специфічна людська діяльність, спрямована на підготовку і перевірку (у змаганнях) ряду психофізичних та інтелектуальних можливостей індивідів і команд у протиставленні (прямому або опосередкованому) із суперниками, з використанням (чи без) технічних засобів і тварин», – вважає професор Л.П. Матвєєв [3, с. 114–115].

Дещо інше розуміння спорту надається в низці міжнародних нормативних актів. Так, наприклад, в Європейській хартії спорту під поняттям «спорт» позначаються всі форми фізичної активності (як організовані, так і такі, що носять нерегулярний характер), спрямовані на вдосконалення фізичного і духовного стану, залучення до соціальних відносин або досягнення результатів у змаганнях усіх рівнів.

Європейським маніфестом «Молоді люди та спорт» [1] надано визначення спорту «як всіх форм фізичної активності, які криж епізодичну або організовану участь спрямовані на вираження або вдосконалення фізичного або розумового стану, а також формування соціальних відносин».

Маніфест про спорт (прийнятий Міжнародною радою спорту і фізичного виховання) визначає спорт як будь-яку фізичну діяльність, що має характер гри і передбачає боротьбу людини із самою собою, з іншими людьми або із силами природи.

Аналіз наданих вище визначень поняття «спорт» дозволяє зробити висновок про безпосередній зв'язок фізичної діяльності з людиною як носієм такої діяльності.

Українським законодавцем спорт розуміється як діяльність суб'єктів фізичної культури та спорту, що спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичному, інтелектуальному та інших напрямках шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Вочевидь, що сам законодавець надав поняття фізичної культури та спорту, прагнучи до їх розмежування, а мета фізичної культури при цьому полягає в гармонійному розвитку та здоровому способі життя. Вважаємо, що діючи послідовно, необхідно за цим критерієм розмежувати в Законі й організації, що ставлять перед собою різні цілі. Кожне із заявлених у назві нового закону явищ (фізична культура та спорт) має свій потенціал, свою специфіку регулювання, унікальну динаміку розвитку. Проте зазначені терміни мають зону перетину, області збігів, оскільки і спорту притаманні властивості фізичної культури, однак спорт є більш різноманітний у своїх проявах (є не тільки сферою культури), а фізична культура у свою чергу може не бути наділена такою ознакою, як змагальність [5, с. 5].

Мета та спрямованість діяльності організації дозволяє виділити її види: «фізкультурна», «фізкультурно-спортивна» і «спортивна» організації. Спрямованість визначається на момент створення організації і складання статутних

документів, що в подальшому має позначитися на статусі осіб, які перебувають у ній, природі і характері правовідносин.

Вважаємо невзаємопов'язаним статус особи, яка перебуває в організації, та самої організації в цілому. По-перше, особа в організації може виконувати як технічні функції (бухгалтер, менеджер, водій і т.д.), так і бути пов'язаною зі спортом опосередковано (лікар, масажист тощо). Безпосередню участь у фізкультурно-спортивній діяльності організації приймають: тренер, фізкультурник, спортсмен. Найчастіше важко проводити розмежування між двома останніми, однак головним критерієм відмінності необхідно вважати кінцеву мету своєї підвищеної рухової активності, потребу в змагальній діяльності і систематичність. Найвищий рівень розвитку спортсмена – професіонал. Будь-яка особа в залежності від фізичних можливостей і бажання може стати як спортсменом, так фізкультурником. Але можливість особи перебувати в організації пов'язана безпосередньо з напрямом її діяльності, умовами зарахування або вступу до неї і, в деяких випадках, зацікавленістю самої організації.

Відсутність у редакції Закону України «Про фізичну культуру і спорт» від 17.11.2009 р. терміна «спортивні

організації», яким оперувала ст. 23-3 попередньої редакції, компенсовано новим поняттям – суб'єкти сфери фізичної культури і спорту, під якими розуміються фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність із метою розвитку фізичної культури і спорту. Такими визнаються: фізичні особи, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі спортсмени; фахівці фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади.

Вважаємо, що критерієм розмежування всіх організацій у сфері фізичної культури і спорту повинні бути мета і спрямованість діяльності організації, які дають змогу розмежувати їх на самостійні групи.

Подальше вдосконалення законодавства і уніфікацію правового регулювання бачимо в доцільності поділу всіх юридичних осіб в області спорту за критерієм мети і спрямованості діяльності на 4 групи:

1. Фізкультурні організації.
2. Фізкультурно-спортивні організації.
3. Спортивні організації.
4. Організації, що виконують координуючі функції у сфері фізичної культури і спорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Европейский манифест «Молодые люди и спорт», принят в Лиссабоне 18 мая 1995 года. *Журнал «Спорт для всех»* 1996. № 1.
2. Исаев А.А. Спортивная политика России. Москва : Советский спорт, 2002. 512 с.
3. Матвеев Л.П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. Киев : Олимпийская литература, 1999. 318 с.
4. Паначев В.Д. Спорт как социальный институт в развитии личности : дис. ... канд. социол. наук. Пермь, 2000. 231 с.
5. Рогачев Д.И. О новом Федеральном законе «О физической культуре и спорте в Российской Федерации». *Спортивное право: перспективы развития* : II Международная научно-практическая конференция, Москва, 2008 г. Москва, 2009. Часть 1: Материалы конференции. С. 5.
6. Советское гражданское право : в 2 т. / под ред. О.А. Красавчикова. Москва : Высшая школа, 1972. Т. 1. 448 с.
7. Кравчук В.М. Соціально-правова природа юридичної особи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2000. 16 с.
8. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия ; под ред. М.Ю. Тихомирова. 1998, 526 с.
9. Тихонова М.А. Непідприємницькі фізкультурно-спортивні організації як суб'єкти цивільного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2009. 225 с.
10. Ткалич М.О. Спортивні клуби як учасники цивільних правовідносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2010.